

Yayın ilkeleri, izinler ve abonelik hakkında ayrıntılı bilgi:

E-mail: bilgi@uidergisi.com

Web: www.uidergisi.com

ABD-Japonya Güvenlik Antlaşmaları: Oluşumu, Evrimi ve Sonuçları

Hakan Gönen

Arş. Gör., Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler
Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı

Bu makaleye atıf için: Gönen, Hakan, “ABD-
Japonya Güvenlik Antlaşmaları: Oluşumu, Evrimi ve
Sonuçları”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 4 (Kış
2004), s. 115-139.

Bu makalenin tüm hakları Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği'ne aittir. Önceden yazılı izin alınmadan hiç bir iletişim, kopyalama ya da yayın sistemi kullanılarak yeniden yayımlanamaz, çoğaltılamaz, dağıtılamaz, satılamaz veya herhangi bir şekilde kamunun ücretli/ücretsiz kullanımına sunulamaz. Akademik ve haber amaçlı kısa alıntılar bu kuralın dışındadır.

Aksi belirtilmediği sürece *Uluslararası İlişkiler*'de yayınlanan yazılarda belirtilen fikirler yalnızca yazarına/yazarlarına aittir. UİK Derneğini, editörleri ve diğer yazarları bağlamaz.

Uluslararası İlişkiler Konseyi Derneği | Uluslararası İlişkiler Dergisi

Söğütözü Cad. No. 43, TOBB-ETÜ Binası, Oda No. 364, 06560 Söğütözü | ANKARA

Tel: (312) 2924108 | Faks: (312) 2924325 | Web: www.uidergisi.com | E- Posta: bilgi@uidergisi.com

ABD-Japonya Güvenlik Antlaşmaları: Oluşumu, Evrimi ve Sonuçları

Hakan GÖNEN*

ÖZET

Bu çalışmada, İkinci Dünya Savaşı sonrası ABD-Japonya güvenlik ilişkilerinin oluşumu, gelişimi ve sonuçları değerlendirilmektedir. İkinci Dünya Savaşı'nın sonundan itibaren ABD-Japonya güvenlik perspektifi çerçevesinde gelişen ilişkiler her iki ülkeye de çok önemli faydalar sağlamıştır. Japonya hem nükleer hem de konvansiyonel silahlarla yapılacak dış saldırılardan korunabilmek amacıyla ABD'nin koruma şemsiyesine güvenmektedir. Güvenlik antlaşmasının şartları dahilinde, Japonya bu korumayı ABD'den almakta ve karşılığında kendi topraklarında Amerikan güçlerine askeri üsler tesis etmektedir. Bu bağlamda, Japonya savunmasına nispeten daha az enerji harcayarak ekonomisini yeniden inşa edebilmek kabiliyetine sahip olabilmıştır. Fakat Soğuk Savaş sonrası değişen global tehditler çerçevesinde Tokyo ve Washington, güvenlik gereksinimlerini yeniden değerlendirmeye başlamışlardır.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik, Japonya, ABD, Doğu Asya, Global Tehditler.

US-Japan Security Treaties: Formation, Evolution and Consequences

ABSTRACT

This study examines the formation, evolution and consequences of the US-Japan post-war security relations. Since the end of World War II, the close US-Japan security relationship has benefited both nations. Japan relies on the US for protection from outside attacks by either conventional or nuclear forces. In turn, under the terms of the security treaty, Tokyo lends military bases on Japanese soil to American forces. In this context, Japan has been able to concentrate on rebuilding its economy with relatively little concern for its own defense. But both Tokyo and Washington have begun to reassess their security requirements in view of changing global threats in the post-cold war era.

Keywords: Security, Japan, US, East Asian Region, Global Threats.

* Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dah. Araş. Görevlisi.

Giriş

Japonya'nın siyasi tarihi incelendiğinde, özellikle iki sürecin bu tarihte önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bunlardan birincisi, Meiji Restorasyonu olarak adlandırılan 1868 devrimi, bir diğeri ise 1945-1952 yılları arasındaki ABD işgali dönemidir. Her iki süreç de Japonya'nın dışa açılımının temel itici gücünü oluşturmaktadır.¹ Japonların dünyanın en eski milletlerinden biri olmasına ve Japon tarihinin çok eskilere dayanmasına rağmen modern Japonya'nın ortaya çıkışı, ancak 19. yüzyılın ikinci yarısında olabilmıştır. Bu tarihin başlangıcı ise, 1868 yılı (Meiji Devrimi) olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde Japon devlet adamları, ülkeyi daha zengin ve güçlü hale getirmeyi temel amaç olarak görmüşler ve endüstrileşmeyi öncelikli hedef olarak seçmişlerdir. Bu sürecin paralelinde, askeri ve idari yapıda da bütün otoritenin imparatora toplanması, derebeylik sisteminin yıkılması, mahalli ve milli idareler ile bunların mali durumlarının kuvvetlendirilmesi, mecburi askerlik sisteminin getirilerek milli ve modern bir ordunun kurulması gibi değişikliklere gidilmiştir. Japonya, uyguladığı bu politikalar sayesinde Uzak Doğu'da siyasi ve ekonomik yönden güçlü bir ülke konumuna yükselmiş ve yavaş yavaş bölgedeki dengeleri sarsmaya başlamıştır.² 1895'te Çin ile³, 1905'te ise Rusya'yla yapmış olduğu savaşları kazanan Japonya'da, elde edilen zaferlerin sonucu olarak milliyetçi duygular ve savaşçı siyaset ideolojisi güçlenmiştir.

Aslında Meiji döneminden itibaren İkinci Dünya Savaşı'nın bitimine kadar, Japon siyaset ve ekonomi dünyasının etkin kişileri, Japon ekonomisinin ülkenin sınırlarının dışında, Asya pazarlarıyla eklemlenmesinin gerekliliğini savunmuşlardır. Bazen bir imparatorluk hülyası ile birleştirilen bu vizyon, çağdaş bir Japon sanayi ekonomisinin işleyişi için bölgesel bağlantıları elzem olarak görmüş, bu yönde ekonomik, teknolojik ve askeri stratejiler oluşturmuştur.⁴ Bu anlamda, Japonya'nın modernleşmesi, 19. yüzyılda özünde bir ulus-devlet çevresinde başlasa da,

¹ Janet E. Hunter, *Modern Japonya'nın Doğuşu*, Müfit Günay (çev.), Ankara, İmge, 2002, s. 16.

² Meiji Restorasyonu ile ilgili kapsamlı bilgi için önerilen kaynaklar, K. Scott Latourette, *The History of Japan*, New York, The Macmillan Company, 1951, ss. 78-136; W. G. Beasley, *The Rise of Modern Japan*, New York, St. Martin's Press, 1995, s. 54-84.

³ W. Eberhard, *Eski Devirlerden Zamanımıza Kadar Uzak Doğu Tarihi*, TTK Basımevi, Ankara, 1986, s. 212-217.

⁴ Japonlar, 1854 ile 1945 yılları arasında, sanayi ve demokrasi devrimlerine gösterdikleri tepkide gerçekten büyük başarılar elde ettiler. Japon ulusu kültür ve düşünce alanlarında da büyük değişiklikler geçirdi. Özellikle Japonya'nın kendini değiştirme girişiminin ilk dönemlerinde olmak üzere Batıdan alınan fikirler tek tek değil de toptan benimsendi. Yararlı görülen herhangi bir şeyi inceleyip ülkeye getirmeleri için Avrupa ve Amerika'ya kurullar, Batı ilmini kazanmaları için öğrenciler gönderildi. Bu kişiler elde ettikleri bilgileri sistemli olarak Japon halkına aktarmaya başladılar. Bu konu hakkında geniş bilgi için bkz. William H. McNeil, *Dünya Tarihi*, (çev.) Alâeddin Şenel, İmge, 2004, s. 712-715.

sonunda 1945'e kadar süren bir imparatorluk kurma çabası ile birleşmektedir.⁵

Nitekim topraklarını genişletmek amacıyla Birinci Dünya Savaşı'nı iyi bir fırsat olarak değerlendiren Japonya, 23 Ağustos 1914'te Almanya'ya savaş ilan etmiştir. Çin'deki Marshall, Manama ve Caroline adalarındaki Alman Pasifik sömürgelerini işgal etmiş ve fazla çatışma içine girmeden bölgede hayli önemli ekonomik kazanımlar elde etmeyi başarmıştır.⁶ Resmen savaşa dahil olması, Japonya'ya 1919 Versay Konferansı'nda Fransa, İngiltere ve ABD ile eşit oya sahip olarak galip devletlerin yanında yer alma fırsatını da sağlamıştır. Böylelikle, hem Milletler Cemiyeti'nin kuruluşunda ve Konseyi'nde yer almış⁷ hem de uluslararası sistem içerisinde konumunu sağlamlaştırmıştır. Japonya'nun uluslararası sistemde söz sahibi olmaya başlaması, sadece Doğu Asya bağlamında değil, dünya çapında önemini arttıran bir ülke konumuna gelmesine imkan tanımıştır. Buna karşın, Japonya'nun Batı'ya Batı'nın da Japonya'ya yönelik algılamalarında güvensizlik unsuru her zaman ön planda kalmıştır. Bu unsur, özellikle 1920 ve 1930'lu yıllardaki savaş sonrası silahsızlanma konferanslarında İngiltere, ABD ve Japonya arasındaki deniz kuvvetleri dengesi konusunda açığa çıkmıştır.⁸

1931 yılından itibaren Japonya Asya anakarasında nüfuz sahibi olmak için yayılmacı tutumunu arttırmaya başlamıştır. Nitekim 1931'de Mançurya'yı işgal etmiş ve burada kendi denetiminde fakat görünürde bağımsız Mançukuo devletinin kurulmasına destek olmuştur. Yine 1932 yılında Çin'e girmiş ve Japon adalarında bulunmayan bazı hammadde kaynaklarını elde etmek⁹ ve Çin'in büyük nüfusunu pazar olarak kullanmak amacıyla 1937'den başlayarak bu ülke üzerinde denetim ve nüfuzunu sistemli bir şekilde arttırmaya başlamıştır. Fakat İkinci Dünya Savaşı

⁵ Seçuk Esenbel, "Japonya ve Türkiye Çağdaşlaşma Tarihi", *Çağdaş Japonya'ya Türkiye'den Bakışlar*, Selçuk Esenbel, A. Murat Demircioğlu (der.), İstanbul, 1999, s. 27-28.

⁶ Savaş yıllarında Japon ekonomisi uluslararası ekonomiyle bütünleşmiş ve bu dönemden itibaren Japonya Batılı devletlere karşı büyük bir rakip haline gelmiştir. Bkz., Eberhard, *Uzak Doğu Tarihi*, s. 219-238.

⁷ Japonya, Mançurya'ya müdahalesi üzerine yapılan eleştiriler sonunda Mart 1933'de Milletler Cemiyeti'nden çekilmiştir. Conrad Schirokauer, *A Brief History of Japanese Civilization*, Harcourt Brace College Publishers, 1993, s. 250.

⁸ I. Dünya Savaşı'ndan sonra silah sınırlandırma meselesi uluslararası gündemde önemli bir yer teşkil etmiş ve bu hareketin en önemli etkisi de muazzam bir gelişim gösteren Japon donanmasında görülmüştür. Nitekim 1921'de toplanan Washington Deniz Kısıtlama Konferansı'nda ABD, İngiltere ve Japonya için büyük gemilerde 5:5:3 oranı öngörülmüş ve bu oran Japonya tarafından istenmeyerek de olsa kabul edilmiştir. Yine 1930 Londra Denizcilik Anlaşması'nda mevcut 5:5:3 oranı yardımcı gemilere de yansıtılmış ve büyük gemi inşasını durdurma kararı 1935'e kadar uzatılmıştır.

⁹ Japonya'nın, maden kaynaklarından ve özellikle de modern bir endüstri oluşturulmasına olanak sağlayacak gerekli hammaddeden yoksun olması ülkeyi dışarıya bağımlı hale getirmiştir.

başladığı sırada Japonya Çin bataklığına saplanmaktan da kurtulamamıştır. Savaş başladığında bu bataklıktan kurtulacağını uman Japonya, ilk olarak Hainan adasını ele geçirmiş ve ardından Singapur, Endonezya ve Filipinler'e yaklaşmıştır. Ayrıca Fransız Hindini üzerinde de stratejik üsler elde etmiştir. Tüm bu gelişmelerin üzerine, ABD ülkedeki bütün Japon mal varlığını dondurma ve petrol akışının sürekliliğine yaşamsal önem atfeden Japonya'ya karşı petrol ambargosu uygulama kararını yürürlüğe koymuştur. Karşılıklı yapılan görüşmeler de sonuç vermeyince askeri bir çatışma olasılığı giderek artmaya başlamış ve Japonya, 7 Aralık 1941'de Hawai'deki Pearl Harbour üssüne ABD'nin oradaki deniz ve hava gücünü büyük ölçüde devre dışı bırakan bir saldırıda bulunmuştur.

Savaşın ilk aşamalarında işler büyük ölçüde Japonların planlarına uygun bir şekilde gelişti. 1942 yılı ortalarından itibaren Filipinler, Malaya, Singapur ve Hollanda Doğu Hint adalarını kapsayan Güneydoğu Asya'nın büyük bir bölümü denetim altına alındı. Japon ilerlemesi, ancak 1942'deki Midway savaşında yavaşlatılabildi.¹⁰ Bu tarihten sonra yavaş yavaş Japon adalarına yaklaşmak ve sonunda da bu adaları ele geçirmek ABD'nin temel stratejisi haline geldi. 1945 Şubat'ında Iwo Jiwa adasının, arkasından da Okinawa adasının ele geçirilmesi artık Pasifik savaşının sonuna yaklaşıldığının bir göstergesiydi. 1945 yılının ortalarına gelindiğinde Japonya'nın ekonomisi ve ordusu çöküş içerisine girmişti. Fakat Japonya'yı çöküşe ve teslim olmaya götüren asıl olay, 6 Ağustos 1945'de Hiroşima'ya, 9 Ağustos 1945'de de Nagazaki'ye atom bombalarının atılması oldu.¹¹ "Koşulsuz teslim" antlaşması ise 2 Eylül 1945 tarihinde Tokyo Körfezi'nde, Amerikan ana muharebe gemisi Missouri'de imzalandı.¹²

¹⁰ Her ne kadar Midway muharebesi sonuçları, gerçekten de, Japonlar için büyük bir yenilgi olmuş ve harekâtlarına büyük bir engel teşkil etmişse de, yine de Japonların Güneybatı Pasifik'e doğru ilerlemelerini durduramamıştı. Japonlar donanmalarından çok büyük ölçüde etkili olarak yararlanamıyorlarsa da, hâlâ ilerlemeye devam etmek istiyorlardı. Bu nedenle Yeni Gine ve Solomon adalarını ele geçirip, bu bölgelerde kuracakları havaalanları aracılığıyla hava hakimiyetini ellerine geçirmeyi amaçlıyorlardı. Liddell Hart, *II. Dünya Savaşı Tarihi*, Kerim Bağrıaçık (çev.), YKY, 2004, s. 375.

¹¹ Aslında bu, büyük ölçüde müttefiklerin gururunu tatmin eden formalite bir imza töreniydi. Zira savaş, atom bombasının atılmasından bir hafta sonra 14 Ağustos'ta, İmparator'un, Müttefiklerin koşullarını kabul ettiğini radyodan duyurduğu konuşmasıyla, sona ermişti. Hiroşima'yı yerle bir eden korkunç ve ezici güç gösterisi, teslim olmayı hızlandırmaktan öte bir işe yaramamıştır. *Ibid.*, s. 738.

¹² Ayrıntılı bilgi için bkz., Herbert Feis, *Japan Subdued*, Princeton University Press, 1961.

Güvenlik Antlaşması'nın Oluşum Süreci ve Minimum Düzeyde Yeniden Silahlanma Dönemi (1945-1956)

İkinci Dünya Savaşı, hem Japonya'nın tümünden yenilgisi ile sonuçlanmış hem de bu savaş Japon dış politikasını yönlendiren çok önemli bir unsur olmuştur. Bu tarihten itibaren Japonya, yaklaşık on yıl boyunca iki etmen etrafında yeniden şekillenmiştir: İşgal ve reformlar. 1945-1952 yılları arasında ABD'nin etkin rol oynadığı Müttefik devletlerin işgal hareketi Japonya'nın tarihinde maruz kaldığı ilk askeri işgal özelliği taşımaktaydı. Japonya'da işgal sırasında uygulamaya konan politikalar, ABD hükümeti tarafından müttefiklerine hemen hemen hiç danışılmadan yapılmıştır. İşgal politikası temelde iki önemli hedefe sahipti: Askersizleştirme ve demokratikleştirme. Buradaki temel amaç, Japonya'nın yeniden askeri bir güç olarak ortaya çıkmasına engel olmak ve barışçıl, sorumluluk duygusuna sahip bir ülke inşa etmektir. Bunun gerçekleştirebilmesi için atılacak adımlar ise şu şekilde sıralanıyordu:¹³

- Japon devlet yapısında var olan militarizmi ve aşırı milliyetçi yapıyı ortadan kaldırmak,
- Japonya'nın silahsızlanmasını sağlamak,
- Ülkedeki ekonomik yapıyı ve sosyal kurumları geliştirmek ve demokratik eğilimleri güçlendirmek,
- Liberal siyasi eğilimleri desteklemek ve güçlendirmek.

Böylelikle ekonomide, politikada ve toplumda bazı unsurların, militarizme ve saldırgan bir savaşın sürdürülmesine neden olduğu inancıyla, ülkede yoğun bir kurumsal reform programı başlatıldı. Silahlı kuvvetlerin teçhizat üretim faaliyetleri yasaklanarak askeri devlet sistemi dağıtıldı.¹⁴ "Demokratikleşme" için ve parlamenter sistemin kurulabilmesi amacıyla yeni bir anayasanın oluşturulmasıyla birlikte siyasi yapının da yeniden örgütlenmesini içeren esaslı reformlar getirildi. Bu noktada, Japonya'nın savaş sonrası güvenlik politikasının belirlenmesinde temel bir çerçeve niteliği taşıyan anayasanın dokuzuncu maddesi özellikle önem arz etmekteydi.¹⁵ Bu madde bağlamında Japonya, adalet ve düzen temeline dayalı uluslararası barış ve güvenliği güçlendirecek her türlü oluşuma

¹³ Beasley, *The Rise of Modern Japan*, s. 214.

¹⁴ Japonya'daki askeri araçlar ve bunların donanımları yok edildi ve iki milyondan fazla insan ordudan terhis edildi. Buna ilaveten savaş suçlusu olarak nitelendirilen Japonların yargılanma süreci başladı. Mayıs 1946 ile Kasım 1948 tarihleri arasında içinde siyasi liderlerin de bulunduğu bir çok kişi ölüm cezasına çarptırıldı. Daha ayrıntılı bilgi için bkz., *Ibid*, s. 215-216.

¹⁵ Militarist politikaların yeniden canlanmasını önlemenin tek yolu militarizme geçit vermeyen yeni bir siyasal sistem sağlayacak olan 1947 anayasasıydı. Dolayısıyla bu işgal dönemi anayasası 3 Kasım 1946 tarihinde ilan edilmiş, 3 Mayıs 1947'de de yürürlüğe girmiştir.

içtenlikle bağlı olduğunu bildiriyor, bu amaçlara ulaşmada kara, deniz ve hava kuvvetlerinin oluşturulmayacağı belirtiliyor ve aynı zamanda devletin savaş hakkı da reddediliyordu.¹⁶

İşgal güçleri tarafından uygulanacak bu reform programı Japon hükümeti aracılığıyla gerçekleştirilecekti. Nitekim, ABD önderliğindeki üst komuta merkezi tarafından hazırlanan ve sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasi reformların uygulanmasına yönelik bir reform paketi, General MacArthur tarafından 11 Ekim 1945'te Başbakan Shidehara Kijuro'ya verilmişti. Reform programı ana hatlarıyla şu noktaları içeriyordu:¹⁷

- Kadınlara oy kullanma özgürlüğünün verilmesi,
- Sendikalarının kurulması,
- Daha liberal eğitimin sağlanması amacıyla yeni okulların açılması,
- Polis-devleti sisteminin sona erdirilmesi,
- Ekonomik sistemin demokratikleştirilmesi ve sanayi üzerindeki tekelci kontrolün kaldırılması.

İşgal rejiminin başlangıcında Japon toplumunun genel görünümüne ve işgal rejimine yönelik tutumuna bakılacak olursa, Pasifik savaşının sonuna doğru yaşanan ekonomik ve maddi sorunlar toplum üzerinde yeni gerilimlere neden olmasına ve normal yaşamın ağır mal ve insan kayıplarından dolayı olumsuz etkilenmesine karşın, toplumun gelenek ve göreneklere dayalı yaşayışında ve otoriter eğilimlerinde fazla bir değişiklik olmamıştı. Bu da işgal rejimini ülkede demokrasinin tesisinin ve kalıcılığının toplumun demokratikleştirilmesinden geçtiği sonucuna varmasına yol açtı. Yürürlükteki medeni kanun ve diğer yasalar askıya alınır ya da değiştirilirken yerel otoriteler de dağılmış halkı denetim altına almak ve harekete geçirmek için kullanıldı. Savaş yıllarının toplumsal sarsıntısı içinde bir yandan işgal reformları diğer yandan ekonomik ve siyasal sorunlar Japonları moral bozukluğu içine soktu ve her geçen gün artan zorluklarla başa çıkmaya yöneltti. Dolayısıyla Japonlarda, işgal rejiminin ülkeye dayattığı sosyal yapı ve değerlerdeki radikal değişikliklere direnecek enerji ve güç kalmamıştı. Halkın pasifleştiği böyle bir ortamda 1947 anayasası ile Japonya'nın kalıcı olarak askersizleştirilmesinin yaygın halk desteği bulması şaşırtıcı olmadı. Özetle savaş sonrası dönemde Japonlar, toplumsal ve siyasi anlamda işgal güçlerinin politikalarına karşı koyabilecek bir konumda değildiler. Buna ilaveten silahlı kuvvetler de, en büyük varlık nedeni olan

¹⁶ Yukio Satoh, "The Evolution of Japanese Security Policy", Robert O'Neill (ed.), *Security in East Asia*, Gower Publishing, 1984, s. 20.

¹⁷ Mikiso Hane, *Eastern Phoenix, Japan Since 1945*, Westview Press, 1996, s. 21.

ulus adına başarılı bir savaş sürdürme konusunda yetersiz kaldığı için gözden düşmüştü. Ülkenin teslim olması, silahlı kuvvetlerin savunduğu savaş öncesi sistem ve politikaların da genel olarak iflasına işaret etti. Dolayısıyla işgal yönetiminin askersizleştirme politikasında bir değişim için ilk mesaj, Japon halkı veya yönetiminden değil, ABD'den gelmiştir. Bu doğrultuda ABD ve müttefikleri, Japonya'da, başlangıçta tasarlandığı gibi ekonomik olarak sınırlandırılmış, tarafsız ve askersiz bir devlet yerine, Soğuk Savaşın gittikçe şiddetlendiği bu dönemde Uzak Doğu'da ABD yanlısı bir kamp yaratma ihtiyacı duymaya başlamıştır.¹⁸

Haziran 1950'de Kore savaşının patlak vermesi ile Japonya, ABD'ye savaşı yürütmesi için hayati önem taşıyan bir üs sağladı. Aynı zamanda Japonya'da konuşlanan Amerikan birliklerinin bir kısmı da Kore'ye gönderildi. Böyle bir dönemde, ülkede iç güvenliğin sağlanması amacıyla Temmuz 1950'de General Mc. Arthur tarafından Japon hükümetine, 75.000 kişiden oluşan Ulusal Polis Teşkilatı'nın ve 18.000 kişilik Deniz Güvenlik İdaresi'nin kurulması talimatı verildi. Bütün bu gelişmeler altında Japonya'nın savaş sonrası askeri kapasitesinin temelini oluşturmaktaydı.¹⁹

ABD'nin Japonya'ya yönelik bakış açısı bu noktadan itibaren esaslı bir değişikliğe uğramış ve Japonya işgal altında yenik bir devletken, bu tarihten sonra Uzakdoğu'da ABD'nin hayati çıkarlarını savunabilecek dost bir ülke konumuna gelmiştir. Nitekim, 1951 Eylülünde imzalanan San Francisco Barış Antlaşması ile de ülke bağımsızlığına yeniden kavuşmuştur.²⁰ Eş zamanlı olarak imzalanan ABD-Japonya Güvenlik Antlaşması²¹ da Japonya'yı ABD ve müttefiklerinin çıkarlarına sıkı sıkıya bağlamıştır.

Japon liderler bu dönemde niçin tarafsızlık veya aktif olarak yeniden silahlanma gibi diğer olası alternatifler yerine, minimum bir güvenlik politikasını en iyi seçim olarak değerlendirmişlerdir? Bu soruya bir cevap

¹⁸ Hunter, *Modern Japonya'nın Doğuşu*, s. 115-116, 383.

¹⁹ *The Japan of Today*, Ministry of Foreign Affairs, Tokyo, 1959, s. 20; Japon muhafazakar liderler bu gelişmeleri Japonya'nın silahlı kuvvetlerinin yeniden inşası olarak algılamışlar, Japonya'nın Asya'da savaş öncesi yayılcı politikalarının ve amaçlarının tekrar canlandırılması olarak düşünmemişlerdir. Bkz., James W. Morley, *Japan and Korea: America's Allies in the Pasific*, Walker and Company, New York, 1965, s. 4.

²⁰ *Ibid*, s. 70. San Francisco Barış Antlaşması ABD ve Japonya'yı aynı zamanda iki taraflı bir askeri antlaşmaya da götürdüğü için, Sovyetler Birliği ve bu ülkenin müttefikleri tarafından onaylanmamıştır. Dolayısıyla, bu barış antlaşması Sovyetler Birliği ve Çin gibi ülkeleri dışlayan bir barışı tesis etmiş olmaktadır. Sovyetler Birliği ile Japonya arasında diplomatik ilişkiler ise 1955 yılında başlayabilmiştir.

²¹ Japonya-ABD Güvenlik Antlaşması'nda vurgulanan hususların başında, Japonya'nın hiçbir zaman saldırgan bir ülke konumuna gelmemesi, askeri yapılanmasını sadece savunma konsepti üzerine kurması ve Japon silahlı kuvvetlerinin diğer müttefik ülkelerin silahlı kuvvetleri ile entegre olabilecek şekilde yapılanması konuları gelmektedir. Bkz., David J. Lu, *Japan, A Documentary History (The Late Tokugawa Period to the Present)*, M. E. Sharpe, 1997, s. 499-500.

verilebilmesi için, Japonya'nın güvenlik politikasının oluşumunun incelenmesi gerekmektedir. Japonya'nın güvenlik politikasının temeli iki önemli gelişmeye dayanır. Bunlardan birincisi, 1951 yılında kırk sekiz ülke ile yapılan San Francisco Barış Antlaşması ve ABD ile bir güvenlik antlaşması yapılması yönünde sergilenen kararlı tutum (1945-1952), bir diğeri ise yeniden silahlanmaya karşı gösterilen yoğun muhalefettir (1950-1956).

Japonya'nın güvenlik politikası 1950'li yılların başında ülke içerisinde en fazla anlaşmazlığa neden olan bir dış politika sorunu olmuştur. Yoshida Shigeru önderliğindeki Japon Liberal Partisi hükümetinin²² ABD ile güvenlik ittifakı peşinde koşması, hem Amerikan karşıtı solcular hem de yeniden silahlanma taraftarı sağcı gruplar tarafından şiddetli tepkiyle karşılanmıştır. Ülke içerisindeki sol kesim, özellikle de Japon Sosyalist Partisi hükümetin düşüncelerine temelden karşı idi. Bunlara göre, hem ülkenin yeniden silahlanması engellenmeli ve hem de hükümet Batı'dan gelebilecek bir güvenlik garantisini kabul etmemeli idi. Kısacası bu kesim tamamen tarafsız bir dış politika anlayışına sahipti.²³

Diğer taraftan, sağcı gruplar ise, anayasanın savaşı hukuk dışı sayan dokuzuncu maddesine rağmen, Japonya'nın silahlı güç ortaya çıkarma hakkının var olduğunu iddia ediyorlardı. Ichiro Hatoyama ve Ichiro Kano gibi siyasetçiler ülke üzerindeki Amerikan nüfuzunun giderilmesi ve ülkenin yeniden silahlandırılması için anayasanın revize edilmesi gerektiğini vurgulamaktaydılar. Bunların temel savı, Japon halkının kendisini savunabilecek güçte olduğu yönündeydi.²⁴

Bununla birlikte, Japon hükümeti hiçbir görüşün ülke için uygun olmadığı kanaatini taşıyordu. Başbakan Shigeru Yoshida'ya göre, Japonya için tarafsızlık çabaları, "bir uyurgezerin saçma sapan sayıklamasından başka bir şey değildi ve anlamsız bir davranıştı."²⁵ Henüz, Japonya'nın kendini savunması için yeniden silahlanması da kabul edilebilir bir alternatif değildi. Hükümet ülkenin kendi silahlı kuvvetleriyle bağımsızlığını devam ettirebilmesinin imkansız olduğuna inanıyordu. Onlara göre içeriden veya dışarıdan bir saldırıya uğrandığı takdirde bunun maliyetini ülke tek başına

²² Eski bir diplomat olan Shigeru Yoshida 1946-1947 (Japon Liberal Partisi) ve 1948-1954 (Liberal Demokrat Parti) yıllarında olmak üzere iki dönem Başbakanlık yapmıştır. Bkz., Duncan McCargo, *Contemporary Japan*, MacMillan Press, 2000, s. 81.

²³ Tae Hyo Kim, "The Origins and Demise of Japan's Minimalist Security Policy: Changing Environment, Perception, and Strategy", <http://www.isanet.org/archive/taehyo.htm>, (14 Eylül 2004)

²⁴ Ibid.

²⁵ Shigeru Yoshida, *Sekai to Nihon (The World and Japan)*, Tokyo, Bnchou Shobou, 1963, s. 131, aktaran Ibid.

karşılayamazdı. Nitekim, Japonya yeniden silahlansa bile bu durumu komşu ülkelerin ve müttefiklerin kabullenmeyeceği aşıkardı. Japon hükümetinin ABD'nin güvenlik şemsiyesi altına girme isteği, sadece ülkeye güvenlik bağlamında sağlayacağı faydalardan değil aynı zamanda geniş Amerikan pazarlarına giriş kolaylığı sağlayacağına yönelik inancından da kaynaklanmaktaydı.²⁶ Bununla birlikte, bazı siyasetçiler Sovyetler Birliği'nin onay vermediği bir barış antlaşmasının anlamsız ve potansiyel olarak zarar verici olabileceği görüşündeydi. Eğer Japonya barış antlaşmasıyla ve ABD ile yapılan güvenlik antlaşmasıyla uluslararası sisteme yeniden dahil olursa, bu durum Japonya'nın Batıyla ittifakının açık bir göstergesi olurdu ve Soğuk Savaşı daha da şiddetlendirebilirdi.

ABD ile imzalanan bu güvenlik antlaşması iki taraflı bir güvenlik paktına işaret etmekteydi. Hem Japonya hem de ABD kendi ulusal çıkarları açısından iki taraflı bir güvenlik antlaşmasının imzalanmasını kazançlı bulmuşlardır. ABD, Doğu Asya'da oluşturulacak bir güvenlik sisteminde Japonya'nın çok önemli bir rol oynayabileceğine inanıyordu. Stratejik açıdan son derece önemli olan bu takım adaların Washington ile ilişkisi devam ettiği sürece, bu bölgede Amerikan güvenliğini tehdit edebilecek ciddi bir tehlike olmayacağı kanaatindeydi.

ABD-Japonya Güvenlik Antlaşması, Japonya'nın, doğrudan veya dolaylı dış saldırılardan korunması amacıyla bu ülkede Amerikan birliklerinin konuşlanmasını, bölgede barış ve güvenliğin temini için Japonya'da konuşlanan Amerikan birliklerinin kullanımını, ve aynı zamanda dış baskılar nedeniyle meydana gelebilecek herhangi bir karışıklığın önlenmesini amaçlıyordu.²⁷

Mart 1954'de de iki ülke arasında, Japonya'nın silahlı kuvvetlerinin desteklenmesi amacıyla temel askeri teçhizat maddelerinin kiralanması ve tahsis edilmesini öngören Karşılıklı Savunma Yardım Anlaşması, (*Mutual Defense Assistant Agreement of 1954*) imzalanmıştır. Anlaşma Japonya'nın egemen bir ulus olarak doğal ve kollektif meşru müdafaa hakkına sahip olduğunu teyid etmekte ve ABD'nin, Japonya'nın kendi savunmasının sorumluluğunu üstelenebileceği beklentisini yansıtmaktaydı. Ayrıca anlaşma Japonya için savunma yardım programı planlamasında Japonya'nın içinde bulunduğu genel ekonomik koşulların ve kapasitesinin asli bir unsur olarak dikkate alınacağını vurgulamaktaydı. Anlaşmada Japon güçlerinin deniz aşırı kullanılmasını engelleyen spesifik bir hüküm olmamasına karşın, Japonya'nın kendisi bu anlaşmayı dar yorumlayarak deniz aşırı sorumluluk altına girmeme taahhüdünde bulunmuştur. Japonya böylece kendi kendisini

²⁶ Ibid.

²⁷ *The Japan of Today* 1959, s. 22.

sınırlarken bu anlaşma temelindeki yardımı ekonomik kalkınmaya dönüştürmede kısmen başarı sağlayabilmiştir. Anlaşmanın sonuçlandırılması Japonya'nın askeri sanayisini canlandırırken Kore savaşının yarattığı durgunluk ortamını aşmada Japon ekonomisine katkıda bulunmuştur.²⁸

Aslına bakılırsa, 1945 yılında işgal kuvvetleri tarafından dağıtılan Japon ordusu üç aşamada yeniden inşa edilmeye çalışılmıştır. Bu aşamaları şu şekilde sıralamak mümkündür:²⁹

- 1950 yılında daha önce de belirtildiği gibi iç güvenliğin sağlanması maksadıyla küçük ölçekli bir Ulusal Polis Teşkilatı'nın oluşturulması, *Keisatsu Yobitai*.
- 1952 yılında, bağımsızlığın tekrar elde edilmesinden sonra, bu teşkilatın Güvenlik Gücü olarak yeniden revize edilmesi ve genişletilmesi, *Hoantai*.
- 1954 yılında bütün bunların Meşru Savunma Gücü'ne dönüştürülmesi, *Jieitai*.

1950 yılında mevcudu yaklaşık 75.000 olan Japonya'nın Meşru Savunma Gücü 1962 yılına gelindiğinde 243.923 kişiye ulaşmıştır. Bu dönemde Japonya'nın askeri masraflarının yaklaşık üçte biri de ABD ile 1954 yılında imzalanan Karşılıklı Savunma Yardım Anlaşması çerçevesinde sağlanmaktaydı.³⁰

Karşılıklı Güvenlik Antlaşması'nın Revizyonu (1957-1960)

Bu dönemde Japonya'ya, iki ülke arasında devam eden güvenlik ilişkilerinin ana hatlarının değiştirilmesi konusunda ilk kez bir şans verilmiştir. Kendi denetiminde de olsa Japonya'nın yeniden silahlanmasına katkıda bulunan ABD, savunma yardım anlaşmasının yanı sıra, 19 Ocak 1960'da Karşılıklı Güvenlik Antlaşması'nı revize ederek Japonya'nın kendi savunması için doğrudan bir sorumluluk altına girmesini de sağlamıştır.

Daha önce de belirtildiği gibi ülke içerisindeki Sosyalist ve Komünist partiler Japonya'nın güvenlik antlaşmasından vazgeçerek tarafsız bir politika benimsemesinin daha uygun olacağı görüşündeydiler. Ancak

²⁸ John Welfield, *An Empire in Eclipse*, The Athlone Press, 1988, ss. 106-107.

²⁹ Morley, *Japan and Korea: America's Allies in the Pacific*, s. 110.

³⁰ Ibid, s. 111; 1954 yılında Japonya'daki Amerikan askeri personelinin sayısı 210.000 idi. 1957 yılının sonu itibarıyla bu sayı 77.000'e düşmüş, 1960 yılına gelindiğinde ise 30.000'i hava kuvvetlerinde olmak üzere 48.000 Amerikan askeri personeli kalmıştı. Bkz., Welfield, *An Empire of Eclipse*, s.110.

iktidar partisi (Liberal Demokrat Parti)³¹, bu görüşün ülkenin çıkarları açısından kesinlikle gerçekçi olmayacağını belirterek ilişkilerin daha eşit bir tabana oturtulması şartıyla güvenlik konusunda ABD ile ilişkilerin devam etmesi gerektiğini bildirmiştir.³²

Bir üçüncü seçenek olan dokuzuncu maddenin anayasadan çıkarılması ve ülkenin yeniden silahlanması, meclisteki sandalye sayısının üçte birinden fazlasının Sosyalist gruba ait olması nedeniyle neredeyse imkansız görünüyordu. Daha da önemlisi, hükümet de savunma bütçesini genişleterek ekonomik gelişmeyi göz ardı etmek istemiyordu.

1955 Ağustosunda, Japonya öncelikli olarak karşılıklı güvenlik antlaşmasının revize edilmesi gerektiğini belirtti. Başbakan Ichiro Hatoyama bu konunun görüşülmesi amacıyla Dışişleri Bakanı Shigemitsu Mamoru'yu Washington'a göndermiştir. Dışişleri Bakanı, Japonya'nın bütün savunma gereksinimlerinin ABD tarafından karşılanması temeline dayanan 1951 antlaşmasının güncelliğini yitirdiğini, bu antlaşmanın artık güvenlik gereksinimlerini karşılayamadığını bildirmiş ve her iki ülkenin de çıkarına uygun düşecek yeni bir antlaşmanın yapılması gerektiğini belirtmiştir. Ancak yapılan görüşmede ABD Dışişleri Bakanı John Foster Dulles, Japonya'nın henüz kendi savunma gereksinimini karşılamasında yeterli sorumluluğu alabilecek düzeye gelmediğini, antlaşmanın bu şekilde devam etmesi gerektiğini ifade etmiştir. Antlaşmanın değiştirilebilmesinin temel şartı olarak da, Japonya'nın kendini savunabilecek kapasiteye ulaşması ve bütün Pasifik bölgesinin güvenliğine katkıda bulunması gerektiğini bildirmiştir.³³

Güvenlik antlaşmasının revize edilmesi sorunu Hatoyama kabinesi tarafından çözümlenememiş ve problem bir sonraki hükümete kalmıştır. Haziran 1957'de, Nobuske Kishi, Başbakan seçildikten bir ay sonra ABD'yi ziyaret etmiştir. ABD Devlet Başkanı Dwight D. Eisenhower ile görüşmesinde Kishi, Japonya ile ABD arasındaki ilişkilerin daha eşit bir tabana oturtulması önerisini getirmiştir. Nitekim yeni dönemde, Amerikalı politikacılar da eşit tabanlı ilişki konusunda iki yıl öncesine nazaran daha istekli davranmaktaydılar. Lakin bu yaklaşımın temelinde, bir yandan Japonya'nın askeri kapasitesini arttırarak savunma yükü paylaşımına

³¹ Liberal Demokrat Parti, II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1955'de iki muhafazakar 'partinin birleşmesiyle kurulmuş olup bu yıldan itibaren neredeyse kesintisiz olarak iktidarda kalmıştır. Bkz., McCargo, *Contemporary Japan*, s. 81.

³² Kim, "The Origins and Demise of Japan's Minimalist Security Policy: Changing Environment, Perception, and Strategy".

³³ Ibid.

katkıda bulunması arzusu³⁴, diğer yandan da Sovyetler Birliği ile barış girişimleri yatmaktaydı. Zira bu dönemde ABD'nin uluslararası sistemdeki pozisyonu Sovyetler Birliği ile karşı karşıya gelmekten ziyade bu ülke ile uzlaşma yönündeydi.

Sonuçta, güvenlik antlaşması ile ilgili konuların görüşülmesi maksadıyla ortak bir komite oluşturuldu. Başbakan Kishi ile ABD Dışişleri Bakanı Dulles arasında yapılan zirve toplantısında, güvenlik antlaşması ile ilgili gerekli değişikliklerin yapılması ve bunun getireceği siyasi sonuçlar görüşüldü. 1959 yılı Haziranında güvenlik ile ilgili belli konularda anlaşmaya varılmasının ardından, Japonya ile ABD arasında Karşılıklı İşbirliği ve Güvenlik Antlaşması 19 Ocak 1960'da imzalandı.³⁵

Aslına bakılırsa, Karşılıklı İşbirliği ve Güvenlik Antlaşması Japonya'nın minimal güvenlik konseptinde herhangi bir değişiklik yapmamıştır. Fakat Japonya'ya ABD karşısında eşit bir statü vermesi nedeniyle bu ülke için önem arz etmektedir.

Antlaşma ile ilk olarak, 1951 antlaşmasının ABD tarafından Uzak Doğu'da barış ve güvenliğin korunması ve Japonya'nın iç ve dış saldırılara karşı savunulması konularını içeren birinci maddesi kaldırıldı. Bu durum, Japonya'nın artık iç işlerinde bağımsızlığının tanındığına işaret etti ve daha bağımsız bir güvenlik politikası izlemesine yol açtı. İkinci olarak, 1960 antlaşması on yıllık bir süre için yapılmıştı ve her iki taraf da bir yıl önceden bildirmek suretiyle antlaşmayı sona erdirebilecekti. En önemlisi de, Japonya planlama ve karar alma süreçlerinde daha fazla yetkiye sahip olacaktı. Antlaşmanın 4. maddesine göre, Japonya'da veya Uzak Doğu'da uluslararası barış ve güvenliğin tehdi halinde, her iki taraf da antlaşmasının uygulanmasıyla ilgili olarak zaman zaman bir araya gelebilecekti. Yine her iki taraf da, Japonya'nın yönetimi altındaki herhangi bir bölgeye yapılacak bir silahlı saldırının, kendi anayasal düzenlemelerine yönelik bir tehdit olacağını kabul etmekteydiler. Böyle bir silahlı saldırı karşısında alınan önlemler derhal Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ne bildirilecek, Güvenlik Konseyi de gerekli hazırlıkları yaptığı takdirde bu önlemlere son verilecekti.³⁶

³⁴ 1956 yılında 24ncü Diet meclisinde, Birinci Savunma İnşa Planı oluşturulmuştur. Bu plan 1957 'de yürürlüğe girmiştir. Plan temelde iki amaca sahipti. Birincisi, minimum düzeyde savunma gereksiniminin temini için yavaş yavaş etkili kuvvetler oluşturmak, bir diğeri de, BM bu görevi üstlenene kadar, ABD ile oluşturulan güvenlik sistemi temelinde olası iç çatışmalarla mücadele etmek. Ibid.

³⁵ Ibid.

³⁶ Welfield, *An Empire in Eclipse*, s. 138.

Bu düzenlemeye rağmen ABD'ye ait kara, deniz ve hava güçleri Japonya'da konuşlanmaya devam etmiştir. Nitekim antlaşmanın altıncı maddesinde de "Japonya'nın ulusal güvenliğine katkıda bulunmak ve aynı zamanda Uzakdoğu'da barış ve istikrar ortamının oluşmasını sağlamak suretiyle, ABD'ye ait kara, deniz ve hava güçleri Japonya'da bulunacaktır. Bu tesis ve bölgelerin kullanımı ve ABD silahlı kuvvetlerinin statüsü farklı bir antlaşma ile belirlenecektir" ibareleri yer almaktaydı.³⁷

Revize edilen güvenlik antlaşması Japonya'da çok büyük kitlesel isyanların çıkmasına neden olmuştur. Antlaşma muhalefet partilerinin şiddetli tepkisiyle karşılaşmış ve Ulusal Öğrenci Federasyonu, *Zengakuren*, başta olmak üzere çeşitli gruplar tarafından boykot edilmiştir. Meclis içerisinde ise, muhalif partiler seçimlerin yenilenmesi ve antlaşmanın referanduma sunulması yönünde taleplerde bulunmuşlardır.³⁸

19 Mayıs 1960 gecesı antlaşmanın meclisten geçirilmesi ülke içerisinde büyük bir krize neden oldu. İktidardaki Liberal Demokrat Parti'nin bu tutumu ciddi bir sorumsuzluk olarak değerlendirildi ve bu durum muhalif gruplar tarafından şiddetle kınandı. Kishi hükümeti antlaşmayı meclisten geçirebilmeyi başarmıştı, ama hükümetin yaptığı bu girişim Başbakanın istifasıyla sonuçlanmıştı.³⁹

Japonya'da 1959-1960 yıllarında yapılan kamuoyu yoklamalarında halkın güvenlik antlaşmasına bakış açısı açıkça görülmektedir.

Kurum	Tarih	Antlaşmayı Savunan Kesim	Tarafsızlığı Savunan Kesim	Sosyalist bloğu Destekleyen Kesim
Tokyo Shimbun	19 Temmuz 1959	% 45,3	% 36,0	% 1,6
Yomiuri Shimbun	4 Ekim 1959	% 26,0	% 50,0	% 1,0
Asahi Shimbun	18 Ocak 1960	% 14,0	% 35,0	% 8,0

Kaynak: Welfield, *An Empire in Eclipse*

³⁷ Kim, "The Origins and Demise of Japan's Minimalist Security Policy: Changing Environment, Perception, and Strategy".

³⁸ Welfield, *An Empire in Eclipse*, s. 138.

³⁹ Ibid.

Bu kriz yıllarca süren bir zıtlaşmanın ulaştığı noktayı gösterdi, ancak Japon politikacıları arasında daha uzlaşmacı bir süreci de başlattı. Kishi kabinesinin ardından, Başbakan olan Hayato Ikeda, mecliste daha uzlaşıcı önlemler benimserken ABD ile yapılan bu antlaşmanın da ülkeye ekonomik yönden büyük faydalar getireceği ve böylelikle Japonya'nın güvenlik konusunda daha bağımsız olacağı iddiasındaydı. Güvenlik antlaşmasının revize edilmesiyle, Japonya sadece daha fazla bağımsızlık elde etmekle kalmamış aynı zamanda ülkenin düşük maliyetli, minimum güvenlik politikasına izin veren ABD güvenlik korumasını da perçinlemiştir. Buna karşılık ABD de Asya-Pasifik bölgesinde Japonya'yı stratejik bir askeri üs haline getirerek bu bölgede kendi çıkarları için daha mücadeleci bir politika izlemeye çalışmıştır. Böylelikle Japonya, ABD'nin stratejik şemsiyesinin altına girerek yok denecek kadar az askeri harcaması ile kısa sürede büyük bir ekonomik kalkınma gerçekleştirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nda atom bombalarına maruz kalan tek ülke olan Japonya, yaşanan bu deneyimin ardından, kitle imha silahlarına sahip olmama, ve bu bağlamda uluslararası sisteme tehdit oluşturmama anlayışını benimsedi. 1955 yılında nükleer silahların kullanımını sınırlayan Atom Enerjisi Temel Yasası çıkarıldı. 1967 yılında, ülkede nükleer silah bulundurmama, bunları üretmeme ve ülkeye girişlerine izin vermeme ilkelerini kapsayan "Üç Prensipten" (*Three Non-Nuclear Principles*) benimsendi.⁴⁰ 1960'lı yılların ortalarında, Vietnam savaşı nedeniyle bu bölgedeki Amerikan güçlerine silah sağlayan Japon endüstrisi, Japonya'nın silah ihracatını büyük oranda arttırmıştır. Artan silah satışlarından dolayı ülkenin savaşa sürüklenmesi endişesine kapılan Japon hükümeti, halkın da desteğini alarak 1967 yılında Japonya'dan silah ihracatını sınırlandıran "Üç Sınırlayıcı İlke" (*Three Restrictions*) benimsemiştir. Bu ilkeler belirgin bir şekilde komünist ülkelere ve uluslararası çatışmalara taraf olan ülkelere silah satışını engellemeyi amaçlıyordu. 1976 Şubatında da yasa dışı silah satışlarının artmasıyla beraber hükümet, teknolojisi ve üretim ekipmanlarıyla birlikte silah ihracatının yasaklanmasını bütün ülkeleri kapsayacak şekilde genişletmiştir. Aynı zamanda bu sınırlandırmalar Meclisten çıkan bir kararla da desteklenmiştir.⁴¹

⁴⁰ Tadahiro Ohkoshi, "In Pursuit of an Arms-Free World", *Asia-Pacific Perspectives*, Cilt 1, No 7, Kasım 2003, s. 26.

⁴¹ Reinhard Drifte, *Japan's Rise to International Responsibilities, The Case of Arms Control*, The Athlone Press, 1990, s. 15.

Minimum Yük Paylaşımı Dönemi (1960-1989)

Japonya, 1945-1970 yılları arasında yeniden yapılanma ve dış dünyaya uyum sağlama stratejileri izlemeye çalışmıştır. Japonya'nın dış politikası bu dönemde özellikle diplomatik ilişkileri yeniden tesis etmeyi, Birleşmiş Milletler ve diğer uluslararası örgütlere kabul edilmeyi, ve ekonomik gelişmeyi sağlayabilmek için gerekli olan uluslararası ilişkileri yeniden kurmayı hedefliyordu. Japonya'nın doğal kaynaklardan yoksun olması ve ülke topraklarının yeterince geniş olmaması uluslararası sistem içerisinde bir dezavantaj yaratırken, ülkenin dış politikada Batı dünyasıyla bütünleşmesi, ABD ile müttefik durumunda olması⁴² ve gösterdiği ekonomik performans bu dönemde Japonya'yı uluslararası ekonomik sistemin yönetiminde önemli bir aktör konumuna getirmiştir.

1968 yılında ABD'nin Kuzey Vietnam'ı bombalamayı durdurma ve Paris barış görüşmelerine başlama kararlarını alması, Doğu Asya'da güvenlik dengelerinin değişmesine ve Japonya'da ABD'nin bu bölgede jandarmalık görevini sona erdireceği yönünde kuşkuların belirmesine neden oldu. Bununla birlikte, ABD bundan sonra bölge güvenliğine yönelik askeri operasyonlara daha az müdahil olacağını belirterek, bölgesel savaşları caydırmanın, ancak bu tür savaşların tehdidi altında olan ülkelerin sorumluluğunda olduğunu bildiriyordu. ABD bu devletlere sınırlı ölçüde yardım edebilirdi ama bunlar savunmalarının sorumluluğunu kendileri üstlenmeliydiler. ABD, bütün bu açıklamaları yaparak bir nevi kendi dış politikasını değiştirmeye başladığının sinyallerini veriyordu. Nixon doktrini olarak da bilinen bu görüşlerin açıklanmasının ardından, ABD'nin, nükleer şemsiyesini daraltma ve Japonya'nın ulusal güvenliğini koruma konusunda daha az istekli olma olasılığı artmaya başladı.⁴³

Nixon şoklarından sonra Japonya uluslararası ilişkilerde giderek daha bağımsız bir çizgi izlemeye yöneldi, ancak ABD ile olan ilişkilerindeki parametreler de korundu. Bununla birlikte Japonya, ekonomik konularda izleyeceği yöntemler üzerinde artan bir uluslararası baskıya maruz kaldı. Bu, savunma gibi siyasi konularda da geçerliydi. Japonya'daki güçlü savaş karşıtı duygu, yüksek askeri harcamaların olmamasının ekonomik büyümeye katkı sağlayacağı bilinci ve Japon savunma yeteneğine yönelik kısıtlamalarıyla anayasanın ihtilafı dokuzuncu maddesi, bu dönemde

⁴² 8 Mayıs 1981 tarihinde Japonya Başbakanı Suzuki Zenko ile ABD Başkanı Ronald Reagan arasında Washington'da gerçekleştirilen zirve toplantısında açık bir şekilde Japonya ile ABD'nin müttefik oldukları belirtilmiştir. Bkz., "A Chronology: 50 Years of Japan-U.S. Military Alliance", <http://www.japan-press.co.jp/2251/a.html>, (10 Eylül 2004)

⁴³ Kim, "The Origins and Demise of Japan's Minimalist Security Policy: Changing Environment, Perception, and Strategy".

Japonya'nın özellikle ABD ile olmak üzere dış ilişkilerindeki temel belirleyici unsurlar olarak kaldı.⁴⁴

1971 yılında Çin Halk Cumhuriyeti (ÇHC) ile ABD'nin yeniden uzlaşmaya başlaması Japonya'nın dış politikasını ilgilendiren ikinci önemli konu olmuştur. Soğuk Savaşın tekrar kızıştığı 1970'li yılların başında, Nixon hükümeti ÇHC ile ilişkilerini geliştirmeye çalışmıştır. ÇHC Başbakanı Zhou Enlai'nin davetlisi olarak ABD Ulusal Güvenlik Danışmanı Henry Kissenger ve ABD Başkanı Richard Nixon ardı ardına bu ülkeyi ziyaret etmiş ve iki ülkenin siyasi ilişkilerinin temel taşı oluşturulan Şanghay Deklarasyonu'na (28 Şubat 1972) imza atmışlardır.⁴⁵ 1972 yılında ABD'nin ardından Japonya da ÇHC ile ilişkilerini normalleştirmeye başlamış⁴⁶ ve bundan altı yıl sonra Barış ve Dostluk Antlaşması'nı imzalayarak bu süreci hızlandırmıştır.⁴⁷

ABD, Japonya ve ÇHC arasındaki bütün bu yakınlaşmalar şüphesiz ki Sovyetler Birliği için hiç de olumlu olmayan gelişmelere işaret ediyordu. Nitekim, Sovyetler Birliği'nin, bu gelişmelere yönelik bazı önlemler alması sürpriz bir gelişme olmadı. Uzak Doğu'da askeri hazırlıkların genişletilmesi, ve özellikle 1978 ilkbaharında Sovyet Uzak Doğusu'ndaki stratejik hava ve deniz üslerine Sovyetler Birliği Komünist Partisi (SBKP) Genel sekreteri Brezhnev'in yapmış olduğu ziyaret bütün bu gelişmelere birer cevap niteliğindedir.⁴⁸

Böyle bir üçlü ittifakın oluşmasına yönelik olarak Sovyetler Birliği'nden gelen diğer bir tepki de diplomatikti. Sovyetler Birliği Vietnam ile yakın bir askeri ittifak yaparak ÇHC'nin dikkatini Çin-Sovyet sınırından Çin-Vietnam sınırına kaydırmayı amaçlıyordu. Büyük miktarlarda yapılan askeri

⁴⁴ Hunter, *Modern Japonya'nın Doğuşu*, s. 425; Bu dönemde, ABD'de gittikçe artan enflasyon ülke ekonomisini zor bir döneme sokmuş ve buna bir de ülke içerisinde yaşanan ırk çatışmaları, savaş protestoları ve öğrenci ayaklanmalarının eklenmesi, Amerika'nın daha sınırlı bir dış politika izlemesini gerekli kılmaya başlamıştır. Dışarıda ise, Vietnam bataklığına saplanan Nixon, daha önce de belirtildiği gibi komünizmle mücadelede artık her ülkenin kendi başının çaresine bakmasının gerektiğini, yani artık dünya jandarmalığından çekildiğini 1969'da ilan etmiştir. Nixon doktrininin ilan edilmesi Japonya'da da, gerek siyasi kulislerde gerekse de sosyal platformlarda ABD ile güvenlik ilişkilerinin geleceği yönünde yoğun tartışmaların yaşanmasına neden olmuştur.

⁴⁵ Nuraniye Ekrem, *Çin Halk Cumhuriyeti Dış Politikası (1950-2000)*, Asam, 2003, s. 70.

⁴⁶ Bu dönemde Japonya ile Çin, ilişkilerin yeni kurulan normal çerçevede gelişebilmesi için karşılıklı olarak önemli bir takım girişimlerde bulundular. Örneğin Japon hükümeti Taipei'deki elçiliğini kapatarak Ocak 1973'de Pekin'de yeni bir elçilik açtı. 1 Şubat 1973'te ise ÇHC, Tokyo'da elçilik açtı. Japon hükümeti ayrıca, Pekin ile bir dizi görüşme yaparak, 1972 Eylül Ortak Bildirisi'nde yer alan bazı konularda antlaşmalar imzalamaya çalıştı. Daha ayrıntılı bilgi için bkz., A. Mete Tunçoku, *Japonya-Çin Halk Cumhuriyeti İlişkileri*, Asam, 2002, s. 79-95.

⁴⁷ Kim, "The Origins and Demise of Japan's Minimalist Security Policy: Changing Environment, Perception, and Strategy".

⁴⁸ Ibid.

yardımlar yoluyla Sovyetler Birliği, Vietnam'ı ÇHC için büyük bir tehdit haline getirmeye çalıştı.⁴⁹

Japonya'nın minimalist güvenlik politikasını tehdit eden bir diğer önemli faktör ise, ABD ile savunma yük paylaşımı konusunda ortaya çıkan anlaşmazlıktı. ABD'nin bu bölgede uluslararası güvenlik ve istikrar tesis edilmesi ve aynı zamanda kendi ulusal çıkarlarının da korunması bağlamında gereğinden fazla güvenlik harcamaları yapması, ülke ekonomisini çok fazla etkiliyordu. Bu durum, ABD-Japonya güvenlik ilişkilerine de yansdı ve Amerikan halkının, Japonya'yı ulusal güvenliklerine yönelik bir tehdit olarak görmesine neden oldu. 1988 yılında Marttilla & Killey adlı bir araştırma kuruluşunun yapmış olduğu kamuoyu yoklamasının sonuçları durumu açıkça gözler önüne seriyordu. Buna göre, ankete katılan Amerikan vatandaşlarının yaklaşık yüzde yetmiş ikisi, ülke güvenliği açısından Japonya gibi ekonomik potansiyeli çok yüksek olan bir ülkenin Sovyet askeri tehdidine nazaran daha ciddi bir tehdit oluşturabileceği kanaatindeydiler.⁵⁰ Bütün bu veriler ışığında ABD'nin Japonya'yı daha yüksek profilli bir savunma politikası benimsemeye çağırması ve bu yönde Japonya'yı zorlaması şaşırtıcı olmamalıdır.⁵¹ ABD, uluslararası güvenlik sisteminin yapılanmasında ve uluslararası istikrarın sağlanmasında GSMH'nun yüzde beş ila altısını harcarken, Japonya GSMH'sının sadece yüzde birini bu harcamaya tahsis etmekteydi. Yani Amerikalı siyasetçiler, Japonya'nın savunma yük paylaşımı konusundaki açığını giderebilmesinin en önemli çözüm yolunun, savunma harcamalarını arttırmasından ve savunma yükü konusunda daha geniş bir paylaşıma sahip olmasından geçtiğinin altını çizmekteydiler.

1980'lerde Japonya'nın askeri rolünün artması ve daha yüksek bir savunma profili için yükselen muhafazakar sesler giderek dozunu arttırsa da askeri harcamaların genişletilmesi ya da anayasanın değiştirilmesine karşı hâlâ güçlü bir direnç vardı.⁵² ABD karşılaşılan ciddi ekonomik sorunlara rağmen Japonya'nın savunma yükünü büyük ölçüde üstlenmeye devam etti ve Japonya'nın daha yüksek bir savunma profilini benimsemeye

⁴⁹ Ibid.

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ 1990 Şubatında Washington Post gazetesinin yaptığı bir ankette, yine ülke güvenliğini tehdit eden faktörler değerlendirilmiştir. Bu ankette Japonya'nın ekonomik gücünden kaynaklanan tehdit algılaması % 66 olarak saptanırken, Sovyetler Birliği'nden gelen askeri tehdit algılaması ise % 28'lerde kalmıştır. Anketlerde ortaya çıkan sonuçlarda dalgalanma yaşanmasının temel nedenini Amerikan halkının şüpheliğinde aramak gerekmektedir. Bkz., R. D. Leitch, A. Kato, and M. E. Weinstein, *Japan's Role in the Post-Cold War World*. Greenwood Press, 1995, s. 191.

⁵² Buna karşın Japonya deniz kuvvetleri 26 Şubat 1980 tarihinde ilk kez çok uluslu "RIMPAC 80" deniz tatbikatına katılmış ve yine ilk kez 27 Ekim 1986 tarihinde Japonya ile ABD arasında bütünleştirilmiş bölge tatbikatları yapılmıştır.

yönelik isteksizliği iki ülke arasında anlaşmazlık konusu olarak kaldı. Japonya böylece uluslararası siyasal ekonomik çerçeveye giderek daha çok dahil oldu ve buradaki rolü öylesine önem kazandı ki Japonya tarafından alınan ve Japonya'yı ilgilendiren kararların geniş ölçüde uluslararası yansımaları oldu.⁵³

Soğuk Savaş Sonrası Gelişmeler

Japonya'nın geleneksel dış politika çizgisini belirleyen özellikler incelendiğinde, Tokyo'nun özellikle izolasyonist, pragmatist ve fırsatçı kimliği ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında Japon dış politikasında, güçlü bir devletin liderliğini izleme özelliği de belirgin olarak kendini göstermektedir. Özellikle savaş sonrası dönemde ikincil ülke olma konumundaki Japonya'nın, dış politikası da buna bağlı olarak içe dönük ancak ulusal çıkarların söz konusu olduğu durumlarda harekete geçilmesini ve siyasi angajmana girilmesini temel alan bir nitelik arz etmiştir.⁵⁴

Japonya'nın Soğuk Savaş boyunca uluslararası sistemdeki rolü Batı Bloğunda yer almak ve bu bloğun ikincil önemde bir üyesi olmak şeklinde tezahür etmişti. Uzun yıllar ABD ile ilişkilerinde gerekli olanın dışında, güçlü siyasi pozisyonlar üstlenmede büyük bir isteksizlik gösteren Japonya, bu tür girişimlerin kendi dış ticareti üzerindeki olumsuz etkilerinden çekinmiştir. Hatta bu ekonomik çıkar odaklı yaklaşım, Japonya'nın ekonomik çıkarlarının gerektirdiği durumlarda Amerikan politikalarıyla ters düşme noktasına bile gelmiştir. Nitekim 1973 Yom Kippur Savaşı'nda Japonya, petrole olan aşırı bağımlılığı nedeniyle Arapların kendisine yönelik kısmi ambargosunu kırmak amacıyla İsrail'e, işgal ettiği topraklardan çekilmesi için çağrıda bulunmaktan bile çekinmemiştir.⁵⁵ Bununla birlikte, ABD ile yapılan güvenlik antlaşmaları aynı zamanda Japonya'yı özellikle savunma konularında yakın bir işbirliğine itmekteydi. İki ülke arasındaki bu işbirliği ortak tatbikatlar, askeri teknolojilerin transferi konusunda nota değişimleri ve savunma işbirliği çerçevesinde yapılan ortak çalışmalar yoluyla geliştirilmeye çalışılmıştır. Japonya'nın ABD ile oluşturduğu bu bağ, güvenlik antlaşmalarının inanırlılığını arttırmada ve devam ettirilmesinde her zaman önemli bir zorunluluk teşkil etmiştir.⁵⁶

Japonya ve ABD Soğuk Savaş sonrası uluslararası konjonktüründe ekonomik ve siyasi açıdan güçlü iki ülke olarak ortaya çıkmışlardır. ABD

⁵³ Hunter, *Modern Japonya'nın Doğuşu*, s. 425.

⁵⁴ Bruce Stronach, *Beyond the Rising Sun: Nationalism in Contemporary Japan*, Praeger, Westport, London, 1995, s. 130.

⁵⁵ Ibid., s. 131.

⁵⁶ *The Japan of Today*, Ministry of Foreign Affairs, Tokyo, 1986, s. 37.

Soğuk Savaştan yalnızca, mücadeleyi kazanan bloğun hegemonik bir lideri olarak değil aynı zamanda dünyanın en büyük ekonomilerinden birine ve askeri gücüne sahip bir devlet olarak çıkmıştı.⁵⁷ Japonya ise, kendisine siyasi anlamda yol gösteren ve güvenliğini garanti altına alan ABD'nin sayesinde büyük bir ekonomik güç haline gelmiş ve bu durum Tokyo'ya, siyasi çatışma riski altına girmeden ekonomik refahını artırma fırsatı vermiştir. Soğuk Savaş süresince Japonya'nın dış politikası, ticareti politikadan ayırması ve Japonya, parametreleri Batı Bloğu ve ABD tarafından belirlenen düşük profilli bir siyaset izlemiştir. Düşük profilli dış politika stratejisi Japonya'nın ekonomik güç konumunu pekiştirse de bunun bir bedeli olmuştur. Siyasi konularda izlenen pasifist politika, Tokyo'nun büyük güç olma sıfatını hak etmediği imajını güçlendirmiştir.⁵⁸ Dolayısıyla Japonya siyasi sorunlara yönelik karar almada, uluslararası ilişkiler hiyerarsisinde diğer gelişmiş ülkelere oranla daha aşağı bir konuma ya razı olmuştur ya da olmak durumunda kalmıştır. Ancak ekonomik güç, günümüz uluslararası sisteminde giderek bir devletin güçlü olup olmadığını daha fazla belirlerken ve Japonya'nın da ekonomik gücü giderek artarken hem iç kamuoyu hem de öteki devletler Tokyo'nun siyasi liderliğini gösterme zamanı geldiğine dikkat çekmektedir. Böylelikle Japonya bir yandan bu düşük profilli sürdürme diğer yandan ise bu yaklaşımın içerde ve dışarıdaki tepkileriyle baş etme güçlüğüyle karşı karşıya kalmıştır. İkinci tür tepkileri göğüslemek uğruna da daha fazla siyasi inisiyatif alması halinde ekonomik gücünü artırmada araçsal olarak başvurduğu politikaları riske atmak tehlikesini göze almıştır.

Japonya'nın karşısındaki bir başka sorun da milliyetçilik kavramının öteki devletlerce nasıl algılandığıdır. Japonya'nın ne ölçüde lider bir ülke olabileceği, Japon milliyetçiliğinin öteki devletlerce kabul görüp görmemesiyle de ilişkilidir. Bu durum özellikle Asya ülkeleri ile ilişkilerde belirgin olmakla beraber aynı zamanda Rusya ve İngiltere gibi ülkelerle ilişkileri de etkileyecektir. Günümüzün çağdaş Japon milliyetçiliği savaş öncesi milliyetçilikten farklılık arz etmektedir. Sosyo-kültürel tonu ağır basan bu milliyetçilik kavramı daha ılımlı bir çizgi izlemektedir. Ancak bu tür bir Japon milliyetçiliğinin öteki devletlerce kabul görmesi, Japonların kendi yakın tarihlerinin ve bunun yansımalarının farkına varmasıyla mümkündür. Çoğu siyaset bilimcisine göre Japonya'nın liderlik vasfının ve milliyetçilik anlayışının meşru görülebilmesinin temel şartı, geçmişini muhakeme etmesinde ve bunun sorumluluğunu paylaşmasında yatmaktadır.

⁵⁷ Donald C. Hellmann, *The Viality of Japan*, St. Martin's Press, 1997, s.181.

⁵⁸ Stronach, *Beyond the Rising Sun: Nationalism in Contemporary Japan*, s. 131.

Japonya'nın karşısındaki üçüncü bir sorun ise, dış politik olmaktan çok uluslararası ilişkiler sisteminin nasıl örgütlendiği ve Japonya'nın kendisini bu örgütlenmeye adapte etme konusunda nasıl bir algılama içinde olduğu ile ilgilidir. Soğuk Savaş boyunca Japonya için ABD'nin güvenlik politikasına dayanmak ve ikincil önemde bir güç olma konumu sürdürmek nispeten daha kolaydı. Nitekim ABD işgal rejimi de Japonya'ya bu rolü biçmişti. Ancak bu tür bir rolün sunulması söz konusu olmasa bile, Japonya'nın Doğu Blokunu tercih etmesi veya tarafsız bir politika izlemesi şüpheliydi. Soğuk Savaşın bitişyle ABD'nin ve diğer ülkelerin Japonya'yı uluslararası sistem içerisinde daha fazla rol almaya çağıracağı gözlenmiştir. Ancak Japonya'nın Soğuk Savaş sonrası izlediği dış politika çizgisi bu söylemin gerisinde kalmış görünmektedir. Japonya sadece Asya-Pasifik bölgesinde belli birkaç konuda siyasi liderlik gösterebilmiş ve ülkenin bölge dışında etki sağlama kapasitesi oldukça sınırlı kalmıştır.⁵⁹

Ocak 1992'de Amerikalı ve Japon liderler "global ortaklığın" tesis edilmesi yönünde karşılıklı görüş alışverişinde bulunmak amacıyla Tokyo'da bir araya gelmişlerdir. Yine Ocak 1995'de, Japonya Başbakanı Murayama'nın ABD'yi ziyareti esnasında Beyaz Saray'da iki ülke lideri tarafından Global konularda İşbirliği Ortak Gündemi, *Global Cooperation Common Agenda-GCCA*, ortak deklarasyonu ilan edilmiştir. GCCA, uluslararası sistemde meydana gelen zorluklarla mücadelede iki ülke arasındaki işbirliğini kapsıyordu ve bu konuda temel bir çerçeve tesis ediyordu.⁶⁰ Şubat 1995'de Amerikan hükümeti tarafından Doğu Asya Strateji Raporu yayınlanmıştır. Bu raporda, iki ülkenin Batı Pasifik bölgesinin güvenliğine yönelik olarak gerçekleştirdiği askeri ittifakının önemi vurgulanmış ve bölgedeki Amerikan birliklerinin sayısında bir azalmaya gidileceğini bildirilmiştir. Yine 17 Nisan 1996 tarihinde Japonya Başbakanı Hashimoto Ryutaro ile ABD Devlet Başkanı Bill Clinton arasında yapılan zirve toplantısı sonrasında iki ülke arasındaki güvenlik ilişkilerini kapsayan ortak bir deklarasyon yayınlanmıştır.⁶¹ Bu deklarasyona göre, Asya-Pasifik bölgesinin güvenliği ve istikrarında Japonya-ABD Güvenlik Antlaşması'nın çok önemli bir unsur olacağı ifade edilmiştir.

⁵⁹ Japonya SSCB'ye ekonomik anlamda yeniden yapılanma için kapsamlı bir plan sunan ilk ülkeydi. Moğolistan'a Sovyet ekonomisine olan bağımlılığından kurtulması için yol gösterdi. İkili Denizaşırı Doğrudan Yardımları ve çok taraflı yardım kuruluşlarına ödemeleri artırdı. Çin ile Batı arasında Tianmen'den sonra arabuluculuk yaptı. Kuzey Kore ile Güney Kore arasındaki görüşmelerde rol aldı. Kamboçya konusundaki görüşmelerde oynadığı rol Fransa'nın takdirini topladı. Ayrıntılar için bkz., Ibid., s. 134.

⁶⁰ Chin Chu-Kwang, "Us-Japan Joint Declaration", *World Affairs*, Winter, 1998. http://www.findarticles.com/p/articles/mi_m2393/is_n3_v160/ai_20380794, (13 Eylül 2004)

⁶¹ <http://www.japan-press.co.jp/2251/a.html>, (13 Eylül 2004).

11 Eylül Sonrası Gelişmeler

Terörizme karşı mücadele ve kitle imha silahlarının yayılması sorunu, özellikle Irak ve Kuzey Kore merkezli sorunlar, Japonya ile ABD arasındaki işbirliğinin son dönemdeki en önemli konularını oluşturmuştur.⁶² Başbakan Koizumi, ABD’de meydana gelen terörist saldırılara yönelik olarak 12 Eylül sabahı resmi bir kınama yazısı yayınlamış ve Japon hükümetinin, uluslararası terörizme karşı mücadelede ABD ve öteki ilgili devletlerle işbirliği içerisinde bulunacağını bildirmiştir.⁶³ Aynı gün yapılan Japon Ulusal Güvenlik Konseyi toplantısında da ABD’ye yapılan terörist saldırıların yalnız Amerikan halkına değil aynı zamanda demokratik dünyanın geri kalanına da yöneltilmiş bir saldırı olduğu belirtilmiş ve Japon hükümetinin bu konudaki tavrını yinelenmiştir. 19 Eylül 2001’de Başbakan Koizumi, ABD’ye yönelik saldırılara karşı hükümetin temel politikasını belirleyen ve yedi acil önlem maddesinden oluşan bir liste açıklamıştır. Bu önlemler içerisinde, terörizme karşı mücadelede ABD’ye ve ilgili devletlere destek sağlamak amacıyla Japon Meşru Müdafaa Güçleri’nin, *Self Defense Forces-SDF*, gönderilmesi de bulunmaktadır.⁶⁴ Bütün bu açıklamaların ardından, hükümet 5 Ekim 2001’de meclise Anti-Terörizm Özel Önlemler Yasa Tasarısı’nı sunmuş ve meşru müdafaa güçlerinin terörizme karşı operasyonları desteklemede görev almasını mümkün kılması için, Meşru Müdafaa Güçleri Yasası’nda değişikliğe gidilmesi önerisini meclis gündemine getirmiştir. 16 Ekim’de Temsilciler Meclisi Alt Komisyonu’nda görüşülmeye başlanan yasa tasarısı, meclisteki görüşmelerden sonra 29 Ekim 2001 tarihinde yasalaşmıştır.⁶⁵ Anti-Terörizm Özel Önlemler Yasası’nun ana hatlarını şu şekilde açıklamak mümkündür:⁶⁶

1. Öncelikle yasanın amacı Japonya’nın 11 Eylül terörist saldırılara karşı alınacak önlemlerle sınırlıdır.
2. Yasa, alınan önlemlerin gerçekleştirilmesine yönelik temel ilkeleri öngören hükümler içermektedir. Buna göre birinci ilkede, yasaya göre alınacak herhangi bir önlemin tehdit veya güç kullanımı oluşturmayacağı vurgulanmakta, bir diğer ilkede ise, yasa altında

⁶² “Diplomatic Blue Book, 2003, Regional Diplomacy, North America”, Ministry of Foreign Affairs, <http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2003/chap2-b.pdf>, (14 Eylül 2004)

⁶³ “Statement by the Prime Minister of Japan”, September, 12, 2001, http://www.kantei.go.jp/foreign/koizumispeech/2001/0911seimei_e1.html, (15 Eylül 2004)

⁶⁴ “Japan’s Measures in Response to the Simultaneous Terrorist Attacks in the United States”, September, 19, 2001, http://www.kantei.go.jp/foreign/koizumispeech/2001/0919terosoti_e.html, (15 Eylül 2004)

⁶⁵ “Statement by Prime Minister Junichiro Koizumi on the Passing of the Anti-Terrorism Special Measures Bill”, October, 29, 2001, http://www.kantei.go.jp/foreign/koizumispeech/2001/1029danwa_e.html, (15 Eylül 2004)

⁶⁶ *East Asian Strategic Review*, The National Institute for Defense Studies, Tokyo, 2002, s. 310-311.

alınan önlemlerin sadece Japonya ana karasında, karasularında veya hava sahası üzerinde uygulanabileceği belirtilmektedir.

3. Yasaya göre alınan bir önlemin uygulanabilmesi için, hükümet Diet meclisinin onayını almak zorundadır.
4. Anti-Terörizm Özel Önlemler Yasası, Japon Meşru Müdafaa Güçleri'nin silah kullanabileceği durumları sınırlandırıcı bir hükme sahiptir.

Hükümet bu yasaya dayanarak, deniz kuvvetlerine ait altı gemi, sekiz uçağı 1.500 personel ile birlikte ABD ve ilgili devletlere lojistik, tıbbi yardım ve bakım, onarım desteği, yakıt sağlama ve arama-kurtarma faaliyetlerinde bulunmak üzere Hint Okyanusu'na gönderme kararı almıştır.⁶⁷ Böylelikle Japon Meşru Müdafaa Güçleri ilk kez bir deniz aşırı operasyona iştirak etmiştir.⁶⁸

Japonya'nın böyle bir önlem almasının temelde iki nedeni bulunmaktadır. Birincisi, halkın güçlü desteğine sahip olan Başbakan Koizumi'nin liderlik vasfı, bir diğeri ise halkın genel yaklaşımıyla Körfez Savaşı'ndaki tutumu karşılaştırıldığında, güvenlik konularında artık daha gerçekçi davranmasıydı. Yapılan bir kamuoyu yoklamasına göre, Japon halkının %39'u olumsuz görüş bildirmesine rağmen, %57'lik bir kesim lojistik destek sağlanması amacıyla Japon Meşru Müdafaa Güçleri'nin Hint Okyanusuna gönderilmesini mümkün hale getiren Anti-Terörizm Özel Önlemler Yasasını desteklemiştir. Bununla birlikte, aynı araştırmaya göre %63'lük bir kesim de Afganistan'da askeri operasyonlar gerçekleştiren ABD askeri kuvvetlerini desteklemiştir. Bu kamuoyu yoklaması aynı zamanda Başbakan Koizumi'nin halkın %73'lük bir desteğini de yanına aldığını göstermektedir.⁶⁹

Japonya'yı, ABD'ye daha fazla yakınlaşmak ya da daha özerk ve iddialı bir dış politika geliştirmek gibi iki stratejik seçenek arasında bırakan diğeri bir sorun ise, Kuzey Kore'nin nükleer güç politikası idi. Aslına bakılırsa Kuzey Kore Japonya'yı sadece ABD ile daha yakın bir politika izlemeye değil, bağımsız askeri ve diplomatik yeteneklerini geliştirmeye de itmektedir. 2003 yılı başlarında, Japonya Savunma Bakanı, Kuzey Kore'nin kendilerine yönelik yıkıcı bir saldırı planladığına dair deliller bulunacak olursa Japonya'nın bu ülkeye önleyici bir saldırı yapmayı düşünmeye hazır

⁶⁷ Meşru Müdafaa Deniz Kuvvetlerine ait ikmal gemisi 2Aralık 2001 tarihinde Arap denizinde ABD savaş gemisine ilk yakıt ikmalini yapmış, Hava Kuvvetlerine ait C-130 H Nakliye uçağı da Guam ve Japonya arasındaki ABD üsleri arasında kargo uçuşları gerçekleştirmiştir.

⁶⁸ *East Asian Strategic Review*, ss. 37-38.

⁶⁹ *Ibid.*, s. 39.

olması gerektiğini söylemiştir. Japonya'nın tutumundaki bu değişikliği üç olay körüklemiştir:

- Kuzey Kore'nin nükleer programına ilişkin kanıtların ilk defa ortaya çıktığı ve Kore yarımadasında savaşın ciddi bir olasılık haline geldiği 1994 krizi,
- Kuzey Kore'nin 1998'de Japonya üzerinden uçarak Pasifik Okyanusu'na düşen orta menzilli balistik füze denemesi,
- Kuzey Kore'nin 2002'de gizli bir nükleer silah programı olduğunu kabul etmesi.

Bütün bu olaylar Japon siyasetçilerinin ön alıcı vuruş, *pre-emptive strike*, ve nükleer caydırıcılık konularını açıkça gündeme getirmelerine imkan sağlamaktadır. Fakat bu gelişmelere rağmen Japonya'nın önündeki yasal ve teknik engeller (2001 yılında Anti-Terörizm Özel Önlemler Yasası'nın meclisten geçirilmesine rağmen) BM barışı koruma faaliyetlerine ve ABD liderliğindeki askeri operasyonlara katılmasını engellemektedir.⁷⁰

Bütün bunların yanında Japonya'nın, iki casus uydununun 2003 Martında fırlatılmasını ve iki tanesinin de 2004 Martından önce yörüngeye sokulmasını içeren bir gözetleme programına yaptığı iki milyar dolar tutarındaki yeni yatırımı önemli gelişmeler olarak değerlendirilmektedir. Japonya'nın bu şekilde bir yatırıma girişmesinin temelinde, istihbarat toplama mekanizmalarında ülkenin kendi ağırlığını arttırmak istemesi yatmaktadır. Nitekim Japon hükümetinin yaptığı bu girişim, ABD ile yakın güvenlik bağlarının yeterliliğinden emin olmadığını ve Washington'un Asya-Pasifik bölgesine yeterli ilgiyi göstermeme ihtimaline karşı kendini hazırlamaya başladığını göstermektedir.⁷¹

Sonuç

Japonya İkinci Dünya Savaşı'nu büyük bir yıkımla kaybetmiş olmasına rağmen, savaş sonrasında kısa sürede toparlanıp büyük bir ekonomik kalkınma gerçekleştirmiş ve dünyanın sayılı ekonomik güçlerinden birisi haline gelmiştir. Özellikle Soğuk Savaş döneminde siyasi, askeri ve ekonomik fırsatları iyi değerlendiren Japonya, güçlü bir ekonominin tesisi, uluslararası ilişkilerde dışa açılma ve ABD ile güvenlik ittifakı dahilinde batı demokrasileri ile entegrasyonu başarıyla hayata geçirmiştir. Aynı zamanda Japonya Dünya Sağlık Örgütü, BM Mülteci politikaları konularında da son derece aktif bir yapılanma içerisinde olmuştur.

⁷⁰ Bill Emmott, "Japonya'ya İngilizce Dersleri", Yetkin Başkavak (çev.), *Foreign Policy Review*, Mart / Nisan 2004, s. 89.

⁷¹ *Ibid.*, s. 90.

11 Eylülün ardından ortaya çıkan uluslararası sistem ABD'ye ve müttefiki Japonya'ya çok daha karmaşık olasılıklar sunmaktadır. Bir yanda ihracata dönük ekonomik büyüme, Japonya ile öteki ülkeler arasında yüksek oranda bir karşılıklı bağımlılık yaratırken diğer yandan da ülke içinde ve dışında Japonya'nın daha aktif, uluslararası alanda daha yüksek profilli bir aktör olacağı beklentisi artmaktadır.⁷²

Japonya'yı Pasifik bölgesinde güçlü bir müttefik yapma temel motifinden yola çıkan Güvenlik Anlaşması, ABD ile işgal yıllarında ağır gelişen yakın bağların güçlendirilmesine yardım etmiştir. Soğuk Savaş döneminde ABD ile Japonya arasındaki ikili ilişki, Batının Japonya'nın dış ilişkilerindeki en önemli belirleyici olarak kaldı. Ekonomik faaliyetleri ABD'nin egemen olduğu uluslararası ekonomi parametreleri içinde yürütmeye bağlılık ve Batının bir çok politik ve ekonomik değerlerini kabul etmenin alçak gönüllülüğü temelinde bu ilişki, Japonya'nın, Batı ülkelerinin önde gelen bir üyesi olarak kabul edilmesinin çatısını kurdu.⁷³ Bununla birlikte, Soğuk Savaşın sona ermesine rağmen kitle imha silahlarının ve balistik füzelerin çoğalması, etnik ve dini farklılıklardan kaynaklanan bölgesel çatışmaların hâlâ devam etmesi Asya-Pasifik bölgesini uluslararası konjonktürde daha da önemli bir konuma getirdi. Böylelikle, ülkelerin güvenliğini tehdit eden bu faktörlere karşı Japonya'nın kendi savunma kapasitesinin bu tehditleri caydırmakta yetersiz kalması Japonya-ABD Güvenlik Antlaşmalarının devam ettirilmesi neticesini doğurdu. Bu perspektiften bakıldığında Japonya, güvenlik antlaşmalarının temelini daha da sağlamlaştırabilmek amacıyla daha fazla çaba sarf etmek durumunda kalmaktadır.⁷⁴ Japonya, yirmi birinci yüzyılda bölgesel ve küresel barışın tesisi yolunda, uluslararası konjonktürel dengelerdeki değişim trendine bağlı olarak yeni roller üstlenebilme kapasitesine sahiptir. Bu bağlamda, ABD ile ittifakın devam edeceği, demokrasi ve silahsızlanma prensibinin mühafaza edileceği değerlendirilmektedir.

Uluslararası sistem içerisinde Japonya'nın konumu giderek daha sağlam zemine oturmaktadır. Günümüzde Japonya temel bir ekonomiye sahip, dünya ticaretinin merkezi, ve Asya'nın ekonomik bakımdan refahının sağlanmasında lider konumundadır. Aynı zamanda barışçıl, demokratik ve ne dış politikasıyla ne de davranış tarzıyla diğer milletleri tehdit eden,

⁷² Daha öncede belirtildiği gibi Japonya'nın savaş sonrası başarısı büyük ölçüde liderlik almaktan kaçınan bunun yerine düşük bir profil izleyerek ekonomik çıkarlarını korumada hassas bir biçimde ABD'nin önderliğini kabul ettiği bir dış politikaya bağlıydı. Ayrıntılar için bkz., Stronach, *Beyond the Rising Sun: Nationalism in Contemporary Japan*, s. 132.

⁷³ Janet E. Hunter., *Modern Japonya'nın Doğuşu*, s. 60.

⁷⁴ "Diplomatic Blue Book-2003, Securing Peace and Stability in the International Community," Ministry of Foreign Affairs, Japan, <http://www.mofa.go.jp/policy/other/bluebook/2003/chap3-a.pdf>, (15 Eylül 2004)

dünyada barış ve refaha büyük katkılar yapan bir devlettir. Diğer yandan günümüz Japonya'sı 1930 ve 1940'lı yıllardaki imparatorluk Japonya'sıyla aşırı bir karşılık içerisindedir. Bu karşılığın temel göstergelerinden biri de Japonya'nın uluslararası sistemdeki rolü olmuştur.⁷⁵

Günümüzde, ABD ile işbirliğinin getirdiği faydalara bakıldığında, Japonya sadece kendi savunma kapasitesini önemli ölçüde tesis etmekle kalmamış aynı zamanda bölgesel anlamda daha da önemli roller üstlenmeye başlamıştır. Fakat ne var ki bu roller sadece ekonomik faaliyetlerle sınırlandırılmıştır. Soğuk Savaşın ardından lider bir ülke olmak istiyorsa, Japonya'nın uluslararası konjonktürde rolünü yeniden tanımlayarak kendisini Batı Bloğunun ikinci sınıf bir üyesi olduğu algılamasından kurtarması ve Asya ve dünyanın lider gücü olma hedefine göre, kendine bir yön çizmesi gerekmektedir. Artık bu tür bir izolasyonizmin sürdürülmesi mümkün değildir. Ekonomik başarısı ve bunun dayandığı kaynak ihtiyacı ve pazar arayışı ülkeyi dünyanın geri kalanına bağımlı kılmıştır. Japonya'nın koruyuculuğunu üstlenen ABD de Japonya'yı bugün ekonomik yük ve sorumluluğun yanı sıra siyasi yükü de paylaşmaya çağırmaktadır. Dünyanın geri kalanının da beklentisi bu yödedir.

⁷⁵ Warren S. Hunsberger, *Japan's Quest, The Search for International Role, Recognition and Respect*, An East Gate Book, 1997, s. 210.